

Informacje środowiskowe w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wybranych spółek giełdowych branży energetycznej w Polsce – analiza porównawcza

IWONA MAJCHRZAK *, *BOŻENA NADOLNA* **

Streszczenie

Cel artykułu: Porównanie zakresu oraz miejsca ujawnień informacji środowiskowych o charakterze wartościowym w rocznych, skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych największych spółek giełdowych branży energetycznej w Polsce.

Metodyka/podejście badawcze: Do badania empirycznego wykorzystano metodę analizy treści skonsolidowanego sprawozdania badanych jednostek oraz analizę porównawczą.

Wyniki: Przeprowadzone badanie wykazało, że największe spółki giełdowe branży energetycznej ujawniają podobne grupy informacji środowiskowych, ale miejsce ich prezentacji oraz szczegółowe treści są już bardziej zróżnicowane. Ponadto informacje te są przedstawiane w różnych częściach sprawozdania finansowego, często kilkakrotnie w odmiennych układach i formach. Podejście takie sprawia, że użytkownicy sprawozdań finansowych w celu porównania tych informacji są zobowiązani do samodzielnego ich grupowania i zestawiania. Nie sprzyja to przejrzystości, a niekiedy wręcz wiarygodności środowiskowych informacji porównawczych między poszczególnymi spółkami. Tym samym może mieć negatywny wpływ na decyzje inwestorskie.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Badania te powinny być rozszerzone o analizy porównawcze publikowanych informacji środowiskowych zawartych w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych spółek innych branż, których działalność znacznie oddziałuje na środowisko naturalne.

Oryginalność/wartość: Przeprowadzone badania mają charakter nowatorski, gdyż wskazują na zakres informacji wartościowych z zakresu środowiska naturalnego, które należałoby uwzględnić przy standaryzowaniu sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw.

Słowa kluczowe: informacje środowiskowe, skonsolidowane sprawozdanie finansowe, spółki giełdowe, branża energetyczna.

---

* Dr Iwona Majchrzak, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Katedra Ekonomii i Rachunkowości, <https://orcid.org/0000-0002-4655-6181>, imajchrzak@zut.edu.pl

** Dr Bożena Nadolna, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Katedra Ekonomii i Rachunkowości, <https://orcid.org/0000-0002-0452-9820>, bnadolna@zut.edu.pl

Abstract

Environmental information in the consolidated financial statements of selected energy companies in Poland – a comparative analysis

Purpose: The article compares the scope and place of disclosure of valuable environmental information in the annual consolidated financial statements of the largest listed companies in Poland's energy sector.

Methodology/approach: The empirical study used content analysis of the consolidated statements of the examined entities and comparative analysis.

Results: The study showed that the largest publicly traded companies in the energy sector disclose similar groups of environmental information, but where they were presented and the detailed content were more varied. The information is presented in different parts of the financial statements, often in several different layouts and forms. Due to this approach, users of financial statements are required to group and compile the information on their own in order to compare it. This is not conducive to the transparency and sometimes even the credibility of comparative environmental information between individual companies. Thus, it may negatively impact investor decisions.

Research limitations/implications: This study should be extended to compare the published environmental information contained in the consolidated financial statements of companies from other industries whose activities have a significant impact on the natural environment.

Originality/value: The research is innovative, as it indicates the scope of valuable information in the field of the natural environment that should be taken into account when standardizing the financial reporting of companies.

Keywords: environmental information, consolidated financial statements, listed companies, energy sector.

Wstęp

Każde pokolenie ma obowiązek troski o środowisko naturalne, co wiąże się z racjonalnym korzystaniem z jego zasobów¹. Duży wpływ na jakość tego środowiska ma działalność gospodarcza przedsiębiorstw (Janikowski, 2004; Poskrobko, 1987, s. 38). Stąd też cele ich działalności powinny być skoncentrowane nie tylko na efektywności ekonomicznej, ale również na działaniach związanych z bezpiecznym zachowaniem środowiska naturalnego. Skutki wynikające z naruszeń tego środowiska oraz koszty i ekonomiczne efekty działań ochronnych wpływają bowiem na bieżące oraz przyszłe wyniki finansowe tych przedsiębiorstw. W tych okolicznościach efektywność gospodarowania osiąga się nie tylko za pomocą kapitału ekonomicznego, ale i kapitału naturalnego. Szczególnego znaczenia nabiera efektywne wykorzystanie tych kapitałów w przedsiębiorstwach, których oddziaływanie na środowisko jest znaczące. Dotyczy to m.in. przedsiębiorstw branży energetycznej. W wypadku przedsiębiorstw tego sektora środowisko naturalne dostarcza zasobów energetycznych i jednocześnie „przyjmuje”

---

¹ Pierwotnie przez zasoby naturalne zdefiniowane przez G. Pinchota rozumiano niezastąpione, podstawowe surowce niezbędne do funkcjonowania cywilizacji ludzkiej, czyli takie składniki jak drewno, woda, węgiel, żelazo i produkty rolne. Obecnie zasoby naturalne są rozumiane znacznie szerszej jako bogactwa naturalne (minerały, gleby, powietrze, roślinność i zwierzęta), siły przyrody oraz walory środowiska decydujące o jakości życia człowieka (przestrzeń geograficzna, piękno krajobrazu, mikroklimat). Zob. S. Czaja i in. (1993, s. 193), A.C. Fisher (1982, s. 1), H. Akdoğan, E. Hiçyorulmaz (2015, s. 3–10).

uboczne efekty wytwarzania energii, tj. ciepło z układów chłodzenia, substancje gazowe i pyły, a także odpady stałe i ciekłe. Duże ilości tych substancji powodują niekorzystne zmiany w powietrzu atmosferycznym, wodzie i glebie, co w konsekwencji wpływa ujemnie na vegetację roślin, a także świat ludzi i zwierząt (Majchrzak, 2011, s. 102–111). To ujemne oddziaływanie na środowisko naturalne wymusza jego ochronę. Problem ochrony i restytucji środowiska przejawia się m.in. w opracowywaniu i wdrażaniu norm ochrony zasobów naturalnych i oddziaływania na środowisko, wprowadzaniu zakazów i licencji na korzystanie z tych zasobów, rozpowszechnianiu na szeroką skalę programów ochronnych, stwarzaniu korzystnych warunków do rozwoju niekonwencjonalnych źródeł energii, czy inwestowaniu w urządzenia wytwórcze, zmniejszające uciążliwość dla środowiska. Tym samym sprawne zarządzanie środowiskiem naturalnym wymaga odpowiednio zagregowanych informacji zarówno technicznych, jak i ekonomicznych, w tym wskazujących na wpływ działalności przedsiębiorstwa na środowisko naturalne i oddziaływania na wynik finansowy (Kiziukiewicz, Majchrzak, 2005, s. 103–116). Odpowiednio wyselekcjonowane i zaprezentowane informacje powinny zaspokajać potrzeby organów zarządczych jednostki oraz odbiorców zewnętrznych. Informacje środowiskowe mogą być prezentowane np. w ramach monitoringu środowiska, informacji urzędowych, sprawozdawczości statystycznej, raportowania w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu czy sprawozdawczości finansowej.

Informacje te przekazywane w rocznych raportach spółek wskazują na środowiskową odpowiedzialność tych przedsiębiorstw wobec społeczeństwa, co w efekcie może zapewnić im przetrwanie na rynku oraz zwiększyć ich konkurencyjność w dłuższym okresie. (Balicka, 2014, s. 141; Kamieniecka, Nózka, 2016, s. 59). Szczególnie znaczenie informacje środowiskowe mają dla inwestorów spółek energetycznych, których papiery wartościowe znajdują się w obrocie publicznym. Wiedza uzyskana dzięki nim pozwala bowiem na możliwie najbardziej efektywną alokację kapitałów inwestorskich w krótkim i długim okresie. Zakres ujawnień tego typu jest uregulowany przez wytyczne i normy prawne organizacji międzynarodowych i krajowych, które mają na względzie ekologiczną odpowiedzialność biznesu, jak również przez międzynarodowe standardy sprawozdawczość finansowej oraz krajowe regulacje rachunkowości.

Przedmiotem zainteresowania inwestorów w tym zakresie są m.in. środowiskowe informacje finansowe o charakterze wartościowym zawarte w rocznym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym. Pozwalają one na ocenę wpływu oddziaływań środowiskowych na wynik finansowy, stan aktywów i pasywów oraz płynność finansową podmiotów gospodarczych. Informacje w tej postaci umożliwiają bowiem porównywalność w czasie i przestrzeni tych oddziaływań, a tym samym pozwalają na bardziej wiarygodną ocenę zakresu inwestowania i efektywnej eksploatacji zasobów między poszczególnymi spółkami.

Celem artykułu jest porównanie zakresu oraz miejsca ujawnień środowiskowych o charakterze wartościowym w rocznych skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych największych spółek giełdowych branży energetycznej w Polsce.

Osiągnięcie tak sformułowanego celu wymagało otrzymania odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jaki jest zakres ujawnień środowiskowych o charakterze wartościowym w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wybranych spółek giełdowych branży energetycznej?
2. W jakich częściach skonsolidowanego sprawozdania finansowego analizowanych spółek są prezentowane informacje środowiskowe o charakterze wartościowym?

Sformułowanie celu pracy poprzedziły studia literaturowe z zakresu rachunkowości, w tym rachunkowości środowiskowej, oraz prezentowania zagadnień środowiskowych w sprawozdawczości przedsiębiorstw. Dokonując przeglądu literatury zastosowano analizę porównawczą.

Przedmiotem badania empirycznego są ujawnione informacje środowiskowe o charakterze wartościowym zawarte w rocznych skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych analizowanych spółek. Do badania wykorzystano metodę analizy treści skonsolidowanego sprawozdania badanych jednostek oraz metodę analizy porównawczej.

Wyniki przeprowadzonych badań literaturowych wskazują, że obecnie nie ma ujednoczonych standardów dotyczących ujawnień środowiskowych, w tym również informacji o charakterze wartościowym, w sprawozdawczości podmiotów gospodarczych (Dyduch, 2017). Przedsiębiorstwa w zakresie oddziaływań środowiskowych prezentują przede wszystkim, z różną szczegółowością, informacje niefinansowe o charakterze narracyjnym wskazujące na zakres przestrzegania obowiązujących przepisów prawa z zakresu ochrony środowiska (Pramanik, 2008; Szadziewska, 2013). Informacje tego typu ujawniane są w sprawozdaniu z działalności (Kryk, 2017; Ebisch-Stenzel, 2018), odrębnych raportach zrównoważonego rozwoju (Alazzani, Wan-Hussin, 2013; Wiśniewska, Chojnacka, 2016), czy raportach zintegrowanych (Remlein, 2015; Fijałkowska, Macuda, 2019). Zakres ujawnień środowiskowych najczęściej wynika ze stosunku branży lub samego podmiotu do problematyki oddziaływania na środowisko naturalne i jego ochrony (Choi, Il Park, 2014).

Przeprowadzona analiza literatury dotycząca badań informacji środowiskowych wskazuje, że koncentrują się one głównie na informacjach niefinansowych zawartych w sprawozdaniach z działalności lub innych raportach. W związku z tym przedstawione w niniejszym artykule wyniki badań mogą przyczynić się do poszerzenia wiedzy w zakresie rachunkowości odnośnie do ujawnień informacji środowiskowych o charakterze wartościowym przez spółki giełdowe. Po pierwsze ukazuje, że choć na przestrzeni lat środowisko naturalne jest coraz bardziej akcentowane w sprawozdawczości finansowej podmiotów gospodarczych, to zakres informacji wartościowych jest nadal znacznie zróżnicowany, co uniemożliwia ich porównywanie nie tylko w odniesieniu do różnych przedsiębiorstw, ale i na przestrzeni lat w ramach danego podmiotu. Po drugie wskazuje na zagadnienia, które należałoby uwzględnić przy standaryzowaniu sprawozdawczości w tym zakresie.

1. Regulacje prawne dotyczące ujawnień i prezentacji informacji środowiskowych w sprawozdaniu finansowym spółek giełdowych

Zasady ujawniania i sposoby prezentacji informacji finansowych są uregulowane głównie przepisami z zakresu rachunkowości. W odniesieniu do spółek giełdowych, których sprawozdania są przedmiotem analizy w niniejszym artykule, przepisami regulującymi te zagadnienia są Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej² oraz Interpretacje Komitetu ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej (IFRIC). Jak już wspomniano, w sprawach nieuregulowanych tymi przepisami obowiązują polskie regulacje z zakresu rachunkowości, takie jak: ustawa o rachunkowości³, Krajowe Standardy Rachunkowości⁴ oraz Stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości⁵. Uzupełnieniem tych regulacji mogą być wymagania branżowe dotyczące ujawniania informacji finansowych wymaganych przez różnych regulatorów unijnych i krajowych.

Jedynym Międzynarodowym Standardem Sprawozdawczości Finansowej, którego tytuł świadczy, że w pewnym zakresie może odnosić się pośrednio do zagadnień środowiskowych jest MSSF 6 „Poszukiwanie i ocena zasobów mineralnych”. Standard ten ma na celu określenie zasad sprawozdawczości finansowej związanej z poszukiwaniem i oceną zasobów mineralnych. Nakazuje on bowiem ujawniać i wyjaśniać informacje o:

- kwotach ujętych w sprawozdaniu finansowym, wynikających z poszukiwania i oceny zasobów mineralnych;
- zasadach (polityce) rachunkowości w zakresie nakładów na poszukiwanie i ocenę zasobów mineralnych, w tym ujmowania aktywów z tytułu poszukiwania i oceny zasobów mineralnych;
- kwotach aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów oraz operacyjnych i inwestycyjnych przepływów pieniężnych powstałych w związku z poszukiwaniem i oceną zasobów mineralnych, gdyż wiele z tych pozycji może być związanych z restrycją i ochroną środowiska;

---

² Do 2001 r. międzynarodowe regulacje rachunkowości były określane mianem Międzynarodowych Standardów Rachunkowości – dalej MSR. Były one opracowywane przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standards Committee – IASC) z siedzibą w Londynie. Od 1.04.2001 r. zmianie uległa nazwa organu stanowiącego standardy. Przybrała ona nazwę Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standards Board – IASB), a standardy zaczęto nazywać Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej. IASB The Conceptual Framework for Financial Reporting. International Accounting Standards Board, 2010.

³ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351 ze zm.).

⁴ KSR, <https://www.gov.pl/web/finanse/krajowe-standardy-rachunkowosci> (dostęp 1.09.2019).

⁵ Stanowiska Komitetu KSR, <https://www.gov.pl/web/finanse/stanowiska-komitetu> (dostęp 1.09.2019).

- aktywach z tytułu poszukiwania i oceny zasobów mineralnych, które należy ujawnić jako osobną grupę aktywów i stosować do niej wymagania ujawnień wynikające z MSR 16 „Rzeczowe aktywa trwałe” i MSR 38 „Wartości niematerialne” w zależności od klasyfikacji tych aktywów.

Niemniej należy wskazać, że w odniesieniu do zagadnień środowiskowych, w zależności od występującego charakteru zdarzeń, należy stosować zapisy również pozostałych MSSF, w szczególności standardów dotyczących instrumentów finansowych, rezerw i zobowiązań warunkowych, zapasów, rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych, przychodów z umów z klientami, czy standardu dotyczącego utraty wartości aktywów.

Przykładami międzynarodowych regulacji rachunkowości ściśle związanymi z zagadnieniami środowiskowymi jest interpretacja KIMSF 1 „Zmiany istniejących zobowiązań z tytułu wycofania z eksploatacji, rekultywacji i zobowiązań o podobnym charakterze” oraz interpretacja KIMSF 5 „Prawa do udziałów wynikające z uczestnictwa w funduszach likwidacyjnych, rekultywacyjnych oraz funduszach na naprawę środowiska”.

Pierwsza z wymienionych interpretacji dotyczy sposobu traktowania skutków zdarzeń, zmieniających wartość istniejących zobowiązań z tytułu wycofania z eksploatacji, rekultywacji lub podobnych zobowiązań. Jej treść koncentruje się na:

- zmianach szacowanego wpływu zasobów reprezentujących korzyści ekonomiczne (np. przepływów środków pieniężnych) niezbędnych do uregulowania zobowiązania;
- zmianach bieżącej rynkowej stopy dyskontowej, obejmującej zmiany wartości pieniądza w czasie oraz ryzyka związanego z danym zobowiązaniem;
- zwiększeniach odzwierciedlającego upływ czasu (określanego także jako odwracanie dyskonta).

Przedmiotem drugiej interpretacji są wybrane księgowo aspekty funduszy rozliczających zobowiązania z tytułu likwidacji, rekultywacji i przywrócenia środowiska naturalnego do stanu poprzedniego. Celem tej interpretacji jest wydzielenie aktywów, przeznaczonych na sfinansowanie części lub całości kosztów związanych z likwidacją szkód. Koszty te są związane przykładowo z likwidacją instalacji przemysłowych (np. elektrowni jądrowej), likwidacją konkretnych maszyn i urządzeń lub przedsięwzięć związanych z przywróceniem środowiska naturalnego do stanu poprzedniego, takich jak oczyszczanie wód czy rekultywacja terenów pokopalnianych.

Fundusze te mogą być tworzone przez:

- 1) pojedynczych uczestników celem sfinansowania ich własnych zobowiązań związanych z likwidacją szkód;
- 2) wielu uczestników w celu sfinansowania ich indywidualnych lub wspólnych zobowiązań związanych z likwidacją szkód, w ramach których:
  - uczestnicy są uprawnieni do otrzymania zwrotu wydatków związanych z likwidacją szkody do wysokości wniesionych przez siebie składek, powiększonych

- o rzeczywiste zyski z tytułu tych składek oraz pomniejszonych o ich udział w kosztach zarządzania funduszem, lub też
- wysokość składki zależy od bieżącej działalności uczestnika, a osiągnięte przez danego uczestnika korzyści zależą od jego działalności w przeszłości.

W ostatnim przypadku fundusze te są zazwyczaj zarządzane przez niezależną instytucję powierniczą, do której na rzecz tego funduszu są wpłacane składki. Instytucja ta inwestuje uzyskane składki w aktywa finansowe. Uczestnicy funduszu mogą mieć ograniczone prawo lub nie mieć prawa do nadwyżki aktywów funduszu pozostałych po pokryciu uprawnionych kosztów likwidacji szkód. Niniejsza interpretacja ma zastosowanie w odniesieniu do ujęcia księgowego w sprawozdaniu finansowym uczestników udziałów w funduszach likwidacyjnych mających dwie powyższe cechy. Określa ona, że:

- uczestnik funduszu ujawnia charakter swoich udziałów w funduszu oraz wszystkie ograniczenia związane z dostępem do aktywów funduszu;
- w momencie, gdy uczestnik funduszu jest zobowiązany do dokonania potencjalnych dodatkowych wpłat nieujmowanych jako zobowiązanie, ujawnia informacje jako zobowiązania warunkowe;
- jeżeli uczestnik funduszu nie sprawuje kontroli, współkontroli ani nie wywiera znaczącego wpływu na fundusz, ujmuje swoje prawo do otrzymania zwrotu poniesionych kosztów ze środków funduszu. Zmiany wartości bilansowej prawa do otrzymania zwrotu, inne niż wpłaty do i wypłaty z funduszu, ujmuje się w zysku lub stracie okresu, w którym zmiany te wystąpiły.

Oprócz regulacji międzynarodowych odnośnie do ujawniania informacji o charakterze środowiskowym istnieją również rozwiązania krajowe w tym zakresie. W zapisach ustawy o rachunkowości zagadnienia środowiskowe są uregulowane w bardzo ograniczonym zakresie. Przykładowo zgodnie z pkt. 2 podpunkt 9 załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości jednostki jej podlegające mają obowiązek wykazania w ramach nakładów na niefinansowe aktywa trwałe, również nakładów związanych z ochroną naturalnego środowiska. Przy czym należy odrębnie wykazać nakłady poniesione w ostatnim roku oraz planowane na następny rok. W dołączonym z kolei do sprawozdania finansowego sprawozdaniu z działalności należy wykazać istotne informacje o stanie majątku i sytuacji finansowej, w tym wskaźniki finansowe i niefinansowe dotyczące zagadnień środowiska naturalnego (art. 49 ust. 3)⁶.

---

⁶ W art. 49.1.3 ustawy o rachunkowości jest zapis, w dotyczący wyłącznie informacji niefinansowych mówiący, że sprawozdanie z działalności jednostki powinno obejmować również – o ile jest to istotne dla oceny rozwoju, wyników i sytuacji jednostki – co najmniej kluczowe:

- 1) finansowe wskaźniki efektywności związane z działalnością jednostki;
- 2) niefinansowe wskaźniki efektywności związane z działalnością jednostki oraz informacje dotyczące zagadnień pracowniczych i środowiska naturalnego.

Bardziej szczegółowe informacje na temat księgowych aspektów informacji środowiskowych są zawarte w dwóch stanowiskach Komitetu Standardów Rachunkowości dotyczących uprawnień do emisji gazów cieplarnianych oraz praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii wytworzonej w odnawialnych źródłach energii.

Stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości (KSR) w sprawie księgowego ujęcia uprawnień do emisji gazów cieplarnianych⁷ dotyczy ujęcia w księgach rachunkowych oraz prezentacji i ujawniania informacji w sprawozdaniach finansowych uprawnień do emisji gazów cieplarnianych w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2015 roku o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1223). Nie obejmuje ono jednak spółek, które mają obowiązek stosowania MSSF.

Kolejnym stanowiskiem KSR związanym z zagadnieniami środowiskowymi, które dotyczy, między innymi, przedsiębiorstw energetycznych jest stanowisko w sprawie księgowego ujęcia praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii wytworzonej w odnawialnych źródłach energii⁸. Prawa te są pierwotnie wydawane przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki (URE) na wniosek przedsiębiorstwa energetycznego zajmującego się wytwarzaniem energii elektrycznej w odnawialnych źródłach energii. Świadectwa pochodzenia stanowią podstawę do przyznania z ich tytułu praw majątkowych, które, będąc zbywalnymi, stanowią towar giełdowy. Przedsiębiorstwo energetyczne jest obowiązane uzyskać i przedstawić do umorzenia do 31 marca następnego roku Prezesowi URE świadectwo pochodzenia albo uiścić opłatę zastępczą⁹. W przypadku nieprzedstawienia do umorzenia lub braku potwierdzenia wniesienia opłaty zastępczej przedsiębiorstwo sprzedające energię odbiorcom końcowym ponosi karę, która jest wyższa od kwoty opłaty zastępczej o 30%. Karą obłożone jest również uchylanie się od obowiązku zakupu energii wytworzonej w odnawialnych źródłach energii. Uzasadnione koszty uzyskania i przedstawienia do umorzenia świadectw pochodzenia albo poniesienia opłaty zastępczej uwzględnia się w kalkulacji cen i stawek opłat ustalanych w taryfach przedsiębiorstw energetycznych.

W art. 49b natomiast w odniesieniu również do informacji niefinansowych jest zapis, że oświadczenie na temat informacji niefinansowych obejmuje co najmniej opis polityk stosowanych przez jednostkę w odniesieniu do zagadnień społecznych, pracowniczych, środowiska naturalnego, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji, a także opis rezultatów stosowania tych polityk.

⁷ Załącznik do uchwały nr 8/2015 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 8.12.2015 r.

⁸ Załącznik do uchwały nr 7/07 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 26.06.2007 r.

⁹ Opłata ta jest równa iloczynowi jednostkowej opłaty zastępczej za 1 MWh i ilości energii elektrycznej, wyrażonej w MWh, wynikającej z obowiązku uzyskania i przedstawienia do umorzenia świadectw pochodzenia w danym roku. Stanowi ona dochód Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, podobnie jak wszelkie kary. Zasady te wynikają z art. 9a ust. 1 *Prawa energetycznego*, na podstawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23.04.2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE.

Przedsiębiorstwo energetyczne powinno ujawniać informacje dotyczące swojego działania w zakresie wywiązywania się z obowiązków i gospodarowania świadectwami pochodzenia oraz prawami majątkowymi z nimi związanymi w informacji dodatkowej. Stanowisko to w pkt. 24 wskazuje na minimalny zakres ujawnianych informacji, który obejmuje:

- przyjęte zasady (politykę) rachunkowości w zakresie ujmowania i wyceny praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia, w tym: zasady wyceny bilansowej oraz wyceny pozabilansowej praw, między innymi, przeznaczonych do sprzedaży, zasady ustalania odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości oraz rezerw na świadectwa pochodzenia do rozliczenia;
- ilość energii elektrycznej objętej świadectwami pochodzenia oraz praw majątkowych (wraz z podstawą ich ustalenia), jakimi powinno dysponować przedsiębiorstwo energetyczne za cały rok obrotowy i na koniec roku obrotowego w celu rozliczenia się z obowiązku (dotyczy dostawców energii odbiorcom końcowym);
- zestawienie liczbowe zmian, jakie nastąpiły w ciągu roku w liczbie i wartości przyznanych i nabytych praw ze świadectw pochodzenia;
- liczbę oraz wartość w cenie nabycia przyznanych praw z podziałem na prawa przeznaczone do wykorzystania na własne potrzeby oraz prawa przeznaczone do sprzedaży;
- wynik na sprzedaży praw majątkowych ze świadectw pochodzenia, ustalony jako różnica między ceną ich sprzedaży a wartością sprzedanych praw;
- liczbę oraz wartość praw umorzonych lub przedłożonych do umorzenia w bieżącym roku obrotowym;
- wartość bieżących i skumulowanych odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości oraz wartość odpisów przywracających wcześniej ustaloną ich wartość.

Skonsolidowane sprawozdania finansowe analizowanych spółek energetycznych powinny zatem uwzględniać przedstawiony powyżej zakres ujawnień, gdyż stanowisko to nie wyłącza z tego obowiązku spółek prowadzących rachunkowość zgodnie z MSSF.

2. Metodyka badań

Pierwszym etapem procedury badawczej było wytypowanie przedsiębiorstw energetycznych, których sprawozdania finansowe miałyby podlegać ocenie pod względem zakresu ujawnień oraz miejsca prezentacji informacji środowiskowych. Do analizy wybrano przedsiębiorstwa branży energetycznej notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie. Ustalono, że w 2018 roku na głównym rynku GPW notowanych było 12 spółek sektora energetyka (energia odnawialna) o różnym zakresie działalności (por. tab. 1). Docelowo dobór przedsiębiorstw energetycznych determinowały następujące czynniki:

- zakres świadczonych usług,
- miejsce prowadzenia działalności,
- wymogi ustawowe w zakresie ujawniania istotnych informacji środowiskowych¹⁰.

Z przedstawionej w tabeli 1 charakterystyki próby badawczej wynika, że największy zakres świadczonych usług oferują przedsiębiorstwa TAURON Polska Energia SA (TPE), Polska Grupa Energetyczna SA (PGE), Polenergia S.A. (PEP), Energa SA (ENG), ENEA SA (ENA) oraz Cez S.A. (CEZ). Z pośród tych podmiotów wykluczono jednak przedsiębiorstwo Cez S.A. (CEZ), gdyż w przeważającej części posiada kapitał zagraniczny i świadczy usługi poza granicami naszego kraju oraz przedsiębiorstwo Polenergia S.A. (PEP), które nie spełnia kryteriów jednostki zainteresowania publicznego zobowiązanej do ujawniania informacji środowiskowych w myśl przepisów ustawy o rachunkowości (por. tab. 2). Tym samym, zgodnie z przyjętymi kryteriami, dalszemu badaniu poddano cztery polskie kluczowe spółki sektora energetycznego, które uczestniczą niemal w całym procesie tworzenia wartości energetycznej, a równocześnie są zobligowane przepisami ustawy o rachunkowości do ujawniania interesariuszom tego typu informacji.

Drugi etap procedury badawczej polegał na zgromadzeniu materiału badawczego. Wybór źródeł był zdeterminowany założonym celem. Dlatego też dla każdej z czterech spółek pobrano skonsolidowane sprawozdania finansowe za 2018 rok publikowane na ogólnodostępnych stronach internetowych.

Trzeci etap procedury badawczej obejmował analizę zawartości zgromadzonego materiału, co umożliwiło znalezienie odpowiedzi na postawione pytania badawcze i osiągnięcie założonego celu. Na tym etapie zastosowano metody analizy treści źródeł danych i analizy porównawczej m.in. takich informacji jak praw do emisji gazów cieplarnianych i świadectw pochodzenia energii, rezerw na zobowiązania z tytułu uprawnień do emisji gazów cieplarnianych, praw pochodzenia energii, rekultywacji terenów po szkodach górniczych i innych szkodach oraz rezerw na zobowiązania z tytułu podatków odroczonej związanych z prawami do emisji CO₂ i innych praw majątkowych w zakresie świadectw pochodzenia.

---

¹⁰ W kryterium tym uwzględniono wymogi raportowania zawarte w art. 49 ustawy o rachunkowości nakładające na duże jednostki zainteresowania publicznego obowiązek ujawniania istotnych informacji dotyczących między innymi zagadnień środowiska naturalnego. Do jednostek objętych tymi wymogami zalicza się podmioty, w których średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty przekracza 500 osób oraz suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego jest wyższa niż 85 mln zł lub przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy są wyższe niż 170 mln zł.

Tabela 1. Profil działalności badanych jednostek

Wyszczególnienie	ZEP (ZE- PAK)	TPE (TAURONTP)	PGE	MLS (MLSYSTEM)	KGN (KOGEE- RACJA)	IRL (INTERA- OLT)	EST (ESTAR)	ENG (ENERGA)	ENA (ENEA)	CEZ (BEDZIN)	BDZ (BEDZIN)
Wydobycie		X	X						X	X	
Wytwarzanie	X	X	X		X			X	X	X	X
Dystrybucja		X	X			X	X	X	X	X	
Obrót			X					X	X	X	
Sprzedaż		X	X							X	
Inna działalność				X*						X**	

* Projektowanie i wdrażanie zintegrowanych systemów opartych na technologiach ogniw fotowoltaicznych (PV), w tym zintegrowanych z budynkami (BIPV), służących do pozyskiwania energii elektrycznej z promieni słonecznych.

** Inżynieria budowlana, konserwacja i rozszerzanie elektrorowni oraz sieci dystrybucji, jak również technologia informacyjna, telekomunikacja oraz badania naukowe w wybranych gałęziach.

Źródło <https://www.bankier.pl/gielda/notowania/akcje/> (dostęp 19.02.2020).

Tabela 2. Charakterystyka badanych jednostek z uwzględnieniem kryteriów ustawy o rachunkowości za 2018 rok

Wyszczególnienie	ZEP (ZEPAK)	TPE (TAURONTP)	PGE	PEP	MLS (MLSYSTEM)	KGN (KOGERACJA)	ENG (ENERGA)	ENA (ENEA)	CEZ (BEDZIN)	BDZ (BEDZIN)
Wartość przychodów netto ze sprzedaży towarów i usług (w tys. zł)	681.414	4.819.946	6.984.000	887.950	36.858	301.593	2.736.000	3.288.572		64.942
Suma aktywów (w tys. zł)	3.871.297	37.097.477	75.905.000	3.054.282	179.346	2.385.277	21.599.000	29.965.625		662.587
Liczba zatrudnionych – spółka	940	456	628	56	–	356	170	382		4
Liczba zatrudnionych – grupa	5.209	25.622	41.763	195	131	489	9.456	16.185		165

Źródło <https://www.bankier.pl/gielda/notowania/akcje/> (dostęp 19.02.2020).

3. Analiza zakresu ujawnień informacji środowiskowych w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych badanych spółek

Podczas przeprowadzonego badania dotyczącego zakresu ujawnień informacji środowiskowych o charakterze wartościowym dokonano przeglądu treści skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, skonsolidowanego sprawozdania z całkowitych dochodów, skonsolidowanego rachunku przepływów pieniężnych, skonsolidowanego zestawienia zmian w kapitale własnym oraz informacji dodatkowej analizowanych spółek giełdowych branży energetycznej.

W analizowanym materiale źródłowym zakres ujawnianych informacji środowiskowych dotyczy takich zagadnień jak:

- polityki rachunkowości w zakresie wyceny w momencie początkowego ujęcia i na dzień bilansowy aktywów i pasywów oraz elementów kształtujących wynik finansowy związanych z działaniami środowiskowymi;
- praw do emisji gazów cieplarnianych¹¹ i praw majątkowych w zakresie świadectw pochodzenia energii ujętych w zapasach lub oddzielnej pozycji aktywów obrotowych lub trwałych;
- rezerw na zobowiązania z tytułu uprawnień do emisji gazów cieplarnianych, rezerw na zobowiązania z tytułu praw pochodzenia energii oraz rezerw na zobowiązania z tytułu rekultywacji terenów po szkodach górniczych oraz innych rezerw na zobowiązania wynikających z nieprzestrzegania zasad ochrony naturalnego środowiska czy rezerwy z tytułu likwidacji zakładów górniczych;
- aktywów i rezerw na zobowiązania z tytułu podatków odroczonej związanej z prawami do emisji CO₂ oraz prawami majątkowymi w zakresie świadectw pochodzenia energii;
- aktywów finansowych oraz innych instrumentów finansowych;
- rachunkowości zabezpieczeń;
- kosztów i przychodów związanych z działaniami środowiskowymi.

Pierwszą grupę informacji środowiskowych zawartych w rocznych skonsolidowanych sprawozdaniach badanych spółek stanowią informacje wartościowe związane z prawami do emisji CO₂ i świadectwami pochodzenia energii (por. tab. 3).

---

¹¹ Handel przydziałami do zanieczyszczeń – rynkowa metoda ograniczania kosztów, takich jak społeczne koszty zanieczyszczeń wody lub powietrza. Opiera się na dobrowolnych lub ustawowych zezwoleniach/certyfikatach uprawniających do emisji określonej ilości danej substancji, które mogą być kupowane i sprzedawane na zasadach rynkowych. Liczba zezwoleń wprowadzanych na rynek jest stopniowo ograniczana, co powoduje wzrost popytu na nie, a co za tym idzie wzrost ceny, a tym samym przedsiębiorstwa mają motywację do inwestowania w nowe technologie (Yergin, 2012).

Tabela 3. Informacje finansowe związane z prawami do emisji CO₂ i świadectwami pochodzenia energii zawarte w skonsolidowanych rocznych sprawozdaniach finansowych analizowanych spółek energetycznych (w tys. zł)

Nazwa pozycji sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Informacje finansowe związane z prawami do emisji CO ₂				
Zapasy – prawa do emisji CO₂ – wartość bilansowa na koniec 2018 (razem)	586 236	130 000	1 611 000	481 530
– saldo początkowe w 2018 roku	595 533	77 000	1 442 000	532 271
– zakup praw do emisji CO ₂ w 2018	516 810	217 000	1 714 000	857 261
– odpisy z tytułu utraty wartości praw do emisji CO ₂ – umorzenia uprawnień	-497 255	-164 000	-1 311 000	-825 118
– sprzedaż praw do emisji CO ₂	-22 228		-234 000	-85 654
– pozostałe zmiany w prawach do emisji CO ₂	-6 624			2 770
Rezerwy na zobowiązania z tytułu nabycia praw do emisji CO ₂ (razem)			1 921 000	111 406
– długoterminowe			119 000	
– krótkoterminowe	557 713	158 000	1 802 000	324 937
1) stan początkowy	487 359	46 000		611 668
2) zwiększenie rezerwy	572 142	161 000		-825 118
3) wykorzystanie rezerwy	-487 890	-49 000		-81
4) rozwiązanie niewykorzystanej rezerwy	-13 898			
Zmiana stanu aktywów z tytułu podatków odroczonych – dotycząca rezerw z tytułu emisji CO ₂ i rekultywacje				
– stan na początek roku	117 685	42 000		
– obciążenie (uznanie) wyniku finansowego	60 925			
	58 978			
Uzgodnienia zmian kapitału obrotowego w zakresie różnic między skonsolidowanym sprawozdaniem z przepływów pieniężnych a skonsolidowanym sprawozdaniem z sytuacji finansowej (razem)	6 551			
– wycena PPA	9 297			
– nabycie spółek zależnych	-2 746			
Wartość zobowiązań dotyczących depozytów związanych z terminowymi transakcjami na dostawę praw do emisji gazów cieplarnianych (CO ₂) zawieranych na zagranicznych rynkach	851 157		278 000	2 479

ciąg dalszy tabeli 3

Nazwa pozycji sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Kontrakty terminowe – zabezpieczenie transakcji związanych z uprawnieniami do emisji CO ₂				
– odniesione na wynik finansowy			-42 000	
– odniesione do aktywów			1 000	
– odniesione do zobowiązań			39 000	147 726
Informacje finansowe związane ze świadectwami pochodzenia energii				
Zapasy – świadectwa pochodzenia energii – wartość bilansowa	516 133	420 000	759 000	298 852
– saldo początkowe	257 046			423 119
– wytworzenie we własnym zakresie	188 597			86 531
– nabycie świadectw	461 543			522 939
– umorzenie świadectw	-376 813			-733 256
– sprzedaż świadectw	-14 489			
– zmiana odpisu aktualizującego	376			
– pozostałe zmiany (reklasyfikacja)	-124			-481
Rezerwa na zobowiązania z tytułu świadectw pochodzenia energii (wartość bilansowa)	306 918	433 000	423 000	384 066
– stan z salda początkowego rezerw	265 553	299 000		624 009
– utworzone rezerwy	297 064	438 000		676 682
– wykorzystanie rezerwy	-255 671	-298 000		-907 641
– rozwiązanie rezerwy	-28	-6 000		-8 984
Rezerwy na inne zgłoszone rozszczenia związane ze świadectwami pochodzenia energii	104 345			
– saldo początkowe	85 735			
– zwiększenia rezerw	18 610			
Aktywa z tytułu podatków odroczo- nnych w zakresie praw majątkowych		82 000		

Źródło: Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok 2018 Polskiej Grupy Energetycznej SA, <https://www.parkiet.com/assets/pdf/PA288038312.pdf> (dostęp 27.03.2020);

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok 2018 Grupy Energa SA, <https://ir.energa.pl/pr/426660/skonsolidowane-wyniki-finansowe-za-2018-rok> (dostęp 25.03.2020);

Skonsolidowany raport roczny za 2018 rok Grupy Kapitałowej ENEA SA, <https://ir.enea.pl/pr/427942/skonsolidowany-raport-roczny-rs-2018> (dostęp 23.03.2020);

Skonsolidowany raport roczny za 2018 rok Grupy Kapitałowej TAURON Polska Energia S.A., <https://www.tauron.pl/2018.pdf> (dostęp 30.03.2020) (dotyczy tabel 3–8).

Szczegółowe informacje zawarte w tabeli 3 wskazują, że w pozycji „Zapasy” zawartej w informacji dodatkowej analizowanych spółek ujawnia się wartościowo informacje środowiskowe dotyczące praw do emisji gazów cieplarnianych (CO₂) oraz praw

majątkowych w zakresie świadectw pochodzenia energii. Zakres ujawnianych informacji w odniesieniu do praw do emisji gazów cieplarnianych (CO₂) był w trzech spółkach zbliżony. Spółki dokonały podziału tych praw na poszczególne źródła ich pozyskania. Tylko w spółce Energa SA były przedstawione wartości tych praw na dzień bilansowy oraz ich wykorzystanie. Nie są podane w informacji dodatkowej tej spółki wartości zakupu tych praw. Ponadto spółki ENEA SA, PGE i TAURON Polska, Energa SA wskazały na długo- i krótkoterminowy charakter tych praw. Prawa te zostały przedstawione w ujęciu ilościowym i wartościowym. Dodatkowo spółka TAURON Polska Energa SA wykazała bilans praw do emisji dwutlenku węgla w Rejestrze Unii Europejskiej. Przy tym pierwsze trzy z wymienionych powyżej spółek wykazały wartości ogółem tych praw z podziałem na długo- i krótkoterminowe w swoich skonsolidowanych sprawozdaniach z sytuacji finansowej. Z tym, że spółka ENEA SA i PGE SA pokazały te wartości łącznie z nabytymi świadectwami pochodzenia energii.

W informacjach dodatkowych analizowanych spółek znalazły się również dane na temat otrzymanych bezpłatnie praw do emisji gazów cieplarnianych zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 31 marca 2014 roku (poz. 439) oraz 8 kwietnia 2014 roku (poz. 472) w sprawie przyjęcie liczby darmowych uprawnień do emisji CO₂ na lata 2015–2021. Ponadto Energa SA i ENEA SA ujawniły również w informacji dodatkowej wartości zmiany stanu aktywów z tytułu podatków odroczonej powstałych ze względu na utworzone rezerwy na prawa do emisji gazów cieplarnianych (CO₂) oraz rezerwy na rekultywację. Tylko spółki TAURON Polska Energa SA i PGE SA wskazały na wartość instrumentów zabezpieczających (kontrakty terminowe typu *forward*) transakcje walutowe związane z zakupem praw do emisji gazów cieplarnianych. Ponadto spółka PGE SA ujawniła wartości tych kontraktów w odniesieniu do wyniku finansowego, aktywów i zobowiązań. Pozostałe spółki zabezpieczyły swoje transakcje walutowe instrumentami pochodnymi, ale wyraźnie nie wskazały, że dotyczą one praw do emisji gazów. Dodatkowo trzy spółki przedstawiły wartość zobowiązań dotyczących depozytów związanych z terminowymi transakcjami na dostawę praw do emisji gazów cieplarnianych (CO₂) zawieranych na zagranicznych rynkach.

Wszystkie spółki określiły zasady wyceny początkowej i na dzień bilansowy tych praw oraz metody wyceny ich rozchodu. Wskazywały, że przyjmują je do ewidencji według ceny nabycia, by na dzień bilansowy wycenić je według wartości rynkowej. Rozchód praw do emisji gazów cieplarnianych był wyceniany przez dwie spółki według metody szczegółowej identyfikacji (ENEA SA i PGE SA), a przez pozostałe spółki według metody FIFO.

Ponadto dwie z analizowanych spółek zaprezentowały wartości praw do emisji gazów cieplarnianych łącznie ze zwiększeniami i zmniejszeniami tych praw w formie tabelarycznej, natomiast pozostałe dwie przedstawiły te zagadnienia w sposób opisowy, co wymagało przez odbiorcę informacji samodzielnego ich zestawienia. W formie tabelarycznej również dwie z analizowanych spółek przedstawiły wartości rezerwy na prawa do emisji gazów cieplarnianych. Przy czym dwie z analizowanych spółek

używają sformułowania prawa do emisji gazów cieplarnianych, a dwie pozostałe prawa do emisji gazów CO₂.

W odniesieniu do praw majątkowych w zakresie świadectw pochodzenia energii dane przedstawione w informacji dodatkowej poszczególnych spółek były bardziej zróżnicowane. Spółki ENEA SA i PGE SA dokonały bardzo szczegółowego podziału rodzajowego tych praw, dzieląc je na zakupione, wytworzone lub otrzymane prawa majątkowe pochodzenia energii wytworzonej w odnawialnych źródłach energii (zielone certyfikaty), prawa majątkowe pochodzenia energii wytworzonej w kogeneracji (pozostałe certyfikaty) oraz prawa majątkowe do świadectw efektywności energetycznej (białe certyfikaty)¹². Zgodnie z zapisami ustawy *Prawo energetyczne* oraz ustawy o efektywności energetycznej, przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się obrotem energią i sprzedające tę energię odbiorcom końcowym jest obowiązane uzyskać i przedstawić do umorzenia Prezesowi URE świadectwa pochodzenia energii oraz świadectwa efektywności energetycznej lub uiścić opłaty zastępcze. Tylko w sprawozdaniu finansowym spółki ENEA SA oraz TAURON SA jest informacja na temat wartości umorzeń tych świadectw oraz wartości ich sprzedaży czy korekt tych wartości.

W przypadku braku na dzień sprawozdawczy wystarczającej liczby świadectw wymaganych do wypełnienia obowiązków nałożonych przez wskazane regulacje prawne, spółki tworzą rezerwy na umorzenie świadectw pochodzenia energii i świadectw efektywności energetycznej lub uiszczenie opłat zastępczych. Trzy z analizowanych spółek (ENEA SA, Energa SA i TAURON SA) wykazywały salda początkowe oraz pozycje zwiększające i zmniejszające stany rezerw praw majątkowych dotyczące certyfikatów pochodzenia energii. Spółka PGE SA wskazała wyłącznie ogólny stan rezerw z tego tytułu. Ponadto spółka ENEA SA poinformowała, że jest stroną dziewięciu postępowań sądowych dotyczących umów na zakup praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii z odnawialnych źródeł. Dotyczą one postępowań o zapłatę, w których byli kontrahenci spółki dochodzą roszczeń tytułem wynagrodzenia bądź kar umownych, jak również postępowań o ustalenie bezskuteczności wypowiedzenia lub

---

¹² Świadectwa pochodzenia energii są potwierdzeniem wytworzenia energii w odnawialnym źródle energii (energia pochodząca np. z wiatru, wody, słońca, biomasy – tzw. certyfikaty zielone, energia pochodząca z biogazu rolniczego – tzw. certyfikaty błękitne) albo energii wytworzonej w kogeneracji (z trzech rodzajów źródeł, tj. źródeł gazowych lub o mocy poniżej 1 MW – tzw. certyfikaty żółte, źródeł o mocy powyżej 1 MW innych niż opalane paliwami gazowymi, metanem i gazem z przetwarzania biomasy – tzw. certyfikaty czerwone oraz źródeł opalanych gazem uzyskiwanym z przetwarzania biomasy lub metanem uwalnianym przy odmetanowaniu kopalń – tzw. certyfikaty fioletowe). Wydaje je Prezes URE na wniosek przedsiębiorstwa energetycznego zajmującego się wytwarzaniem energii w odnawialnych źródłach energii i kogeneracji. Świadectwa efektywności energetycznej, czyli tzw. certyfikaty białe, są potwierdzeniem deklarowanej oszczędności energii wynikającej z podjętych przedsięwzięć służących poprawie efektywności energetycznej w trzech obszarach: zwiększenia oszczędności energii przez odbiorców końcowych, zwiększenia oszczędności energii przez urządzenia potrzeb własnych oraz zmniejszenia strat energii elektrycznej, ciepła lub gazu ziemnego w przesyłce i dystrybucji. Dla wymienionych kategorii przedsięwzięć przeprowadzane są przez Prezesa URE przetargi na tzw. białe certyfikaty. Wydaje je Prezes URE na wniosek podmiotu, który wygrał przetarg.

odstąpienia od umów sprzedaży praw majątkowych. Celem rozwiązania tych umów było uniknięcie przez spółkę straty stanowiącej różnicę między cenami umownymi a ceną rynkową zielonych certyfikatów. Na te potencjalne roszczenia z tytułu wypowiedzeniem umów na zakup świadectw pochodzenia energii z odnawialnych źródeł spółka utworzyła w roku 2018 rezerwę na poziomie 18 610 tys. zł i na 31 grudnia 2018 roku wartość rezerwy z tego tytułu była na poziomie 104 345 tys. zł.

Wszystkie oceniane spółki w informacji dodatkowej wskazały, że nabyte świadectwa pochodzenia energii wycenia się według ceny nabycia, pomniejszonej o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Świadectwa pochodzenia energii wytworzonej we własnym zakresie natomiast są rozpoznawane w momencie wytworzenia energii (lub na dzień, w którym ich uzyskanie stało się prawdopodobne), chyba że istnieje uzasadniona wątpliwość co do możliwości ich wydania przez Prezesa URE. Świadectwa pochodzenia energii wytworzonej we własnym zakresie są wyceniane w następujący sposób:

- zgodnie z zasadami ustalania ceny sprzedaży świadectw, wynikających z zawartych przez spółkę umów, w zakresie tej części świadectw, które objęte są tymi umowami;
- na podstawie notowań giełdowych ceny świadectw z ostatniego dnia miesiąca, w którym wytworzona została energia, której świadectwa dotyczą w zakresie pozostałych świadectw nie objętych jeszcze zawartymi przez spółkę umowami sprzedaży;
- w wartości wynikającej z opłaty zastępczej dla świadectw, dla których brak jest notowań giełdowych.

W sytuacji, kiedy wartość ujętych w ewidencji świadectw pochodzenia, które nie są objęte umowami sprzedaży, jest wyższa od wartości ustalonej zgodnie z ceną rynkową notowaną w dniu bilansowym spółki tworzą odpis aktualizujący wartość tych świadectw do ich wartości rynkowej. Tylko spółka ENEA SA wskazała na wartość odpisu aktualizującego w tym zakresie.

Spółki w informacji dodatkowej wykazały również zasady wyceny rozchodu tych świadectw. Dwie analizowane spółki wyceniają swój rozchód za pomocą metody szczegółowej identyfikacji (ENEA SA, PGE SA) natomiast pozostałe dwie stosują metodę FIFO. W tej samej części sprawozdania finansowego dwie spółki zaprezentowały wartości obrotu prawami świadectw pochodzenia energii łącznie ze zwiększeniami i zmniejszeniami tych wartości na dzień bilansowy roku w formie tabelarycznej, natomiast pozostałe dwie przedstawiły wartość świadectw pochodzenia energii w treści w sposób opisowy, bez wskazania zmian tych wartości. Trzy z analizowanych spółek przedstawiły wartości tworzonych i rozwiązywanych rezerw na zobowiązania z tytułu świadectw pochodzenia energii w formie tabelarycznej.

Kolejną ocenianą pozycją sprawozdawczą były informacje finansowe związane z rekultywacją po uszkodzeniach górniczych i innych uszkodzeniach (por. tab. 4).

Tabela 4. Informacje finansowe związane z rekultywacją po szkodach górniczych i innych szkodach zawarte w skonsolidowanych rocznych sprawozdaniach finansowych analizowanych spółek energetycznych (w tys. zł)

Nazwa pozycji sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Rezerwy na zobowiązania z tytułu rekultywacji składowisk (razem)				135 878
– długoterminowe	66 119	63 000	3 766 000	102 091
a) saldo początkowe w 2018	59 712	57 000	3 763 000	124 091
b) zmiana stopy dyskonta	2 431	2 000	3 000	3 711
c) zwiększenie rezerwy	16 048	4 000		10 232
d) rozwiązanie rezerwy	-12 072			-2 156
– w tym krótkoterminowe				33 500
Koszty rekultywacji wyrobisk końcowych kopalni odkrywkowej ujmowane w wartości środków trwałych			62 374	
Pozostałe rezerwy – szkody górnicze	3 184			
Zobowiązania warunkowe z tytułu pozwów sądowych dotyczących szkód w środowisku				22 785

Podstawowym elementem tej grupy informacji są rezerwy na rekultywację. Rezerwy te zazwyczaj mają charakter długoterminowy, chociaż spółka TAURON SA wskazała również ich wartości w pozycji krótkoterminowych rezerw. Każda z analizowanych spółek tworzyła te rezerwy i szczegółowo prezentowała w informacji dodatkowej w ujęciu wartościowym ich pochodzenie oraz wykorzystanie. Jedynie spółka TAURON SA dokonała ujawnienia wartości tej rezerwy w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

Rezerwy te są tworzone najczęściej na przewidywane zobowiązania (koszty) z tytułu¹³:

- prac rekultywacyjnych i zagospodarowania wyrobisk końcowych;
- rekultywacji składowisk popiołów;
- rekultywacji terenów po budowie farm wiatrowych.

Wartość tych rezerw ustala się w zależności od ich rodzaju.

Pierwszą z przedstawionych powyżej rezerw ustala się na podstawie przewidywanego kosztu przeprowadzenia prac rekultywacyjnych i zagospodarowania wyrobisk końcowych.

W przypadku rekultywacji składowisk popiołów (odpadów poprodukcyjnych z produkcji energii elektrycznej) rezerwa jest ujmowana w kosztach operacyjnych proporcjonalnie do stopnia zapełnienia składowiska.

¹³ Oceniane spółki określają te rezerwy jako rezerwy na koszty.

Rezerwę na rekultywację terenów po budowie farm wiatrowych tworzy się w momencie oddania farmy do eksploatacji w wysokości wartości bieżącej szacunkowych kosztów demontażu i wywozu pozostałości urządzeń, konstrukcji i budowli oraz doprowadzenia gruntu do stanu jak najbardziej zbliżonego do stanu sprzed budowy farmy.

Przykładowo spółka PGE SA wskazała, że po zakończeniu wydobywania węgla teren kopalni odkrywkowych należących do Grupy będzie zrehabilitowany. Według obecnych planów koszty będą ponoszone w latach 2030–2065 w przypadku Oddziału Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów oraz w latach 2046–2088 w przypadku Oddziału Kopalnia Węgla Brunatnego Turów. Natomiast spółka ENEA SA po zapewnieniu lub zamknięciu składowiska żużlu i popiołu będzie miała obowiązek dokonania rekultywacji terenu. Ze względu na fakt, iż spółka posiada duże, niezapełnione obszary składowiska, przewiduje się, że obowiązek rekultywacji powstanie dopiero po roku 2060. Energa SA w ramach wymienionej rezerwy ujęła rezerwę na koszty likwidacji farm wiatrowych, podobnie jak spółka PGE SA. Wartość tej rezerwy została wyodrębniona w informacji dodatkowej.

Ze względu na ich długoterminowy charakter rezerw na rekultywację spółki podają w informacji dodatkowej również stopy dyskontowe zastosowane do określania ich wartości oraz szacowane zmiany tej wartości na skutek zmiany tych stóp. Przyjmują one jednak różne wartości tych stóp, mimo zbliżonych okresów wykorzystania rezerw. Przykładowo spółka PGE SA przyjęła stopę dyskonta na poziomie 3,7%, ENEA SA 3,22%, Energa SA 3,12%. Spółka TAURON SA nie podała w sprawozdaniu wielkości tej stopy.

Wszystkie trzy grupy rezerw rekultywacyjnych tworzą PGE SA i TAURON SA, co ujawniają w informacji dodatkowej. Dodatkowo spółka TAURON SA ujawniła wartość tej rezerwy w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Pozostałe dwie spółki wykazywały tylko ogólną kwotę rezerw w informacji dodatkowej.

Kolejną grupą porównywanych informacji środowiskowych zawartych głównie w informacji dodatkowej analizowanych spółek były informacje związane z likwidacją zakładów górniczych i farm wiatrowych. Szczegółowy zakres informacji w tym zakresie wraz z kwotami przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Informacje finansowe związane z likwidacją zakładów górniczych i farm wiatrowych zawarte w skonsolidowanych rocznych sprawozdaniach finansowych analizowanych spółek energetycznych (w tys. zł)

Nazwa pozycji sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Środki zgromadzone w ramach Funduszu Likwidacji Zakładów Górniczych (razem)				47 126
– saldo początkowe	128 279		428 000	42 475
– odprowadzone środki				4 150
– odsetki				2 133
– wykorzystane środki				–1 632
Wartość odpisów na fundusz				4 037

ciąg dalszy tabeli 5

Nazwa pozycji sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Rezerwy na zobowiązania z tytułu likwidacji zakładu górniczego				
– saldo początkowe	112 566			202 599
– zmiana stopy dyskontowej	105 441			191 975
– zwiększenie rezerw	3 437			5 759
	3 688			4 865
Koszty likwidacji farm wiatrowych i zakładów górniczych				5 199 000
Zmiany stanu rezerw na podatki odroczone z tytułu likwidacji zakładu górniczego (razem)				
– saldo początkowe	10 397			
– obciążenia wyniku finansowego	10 080			
	317			

Wszystkie badane spółki, poza spółką Energa SA utworzyły Fundusz Likwidacji Zakładu Górniczego¹⁴. Fundusz ten jest tworzony zgodnie z art. 128 ustawy *Prawo geologiczne i górnictwo*. Środki tego funduszu gromadzi się na wyodrębnionym rachunku bankowym w postaci środków pieniężnych, bonów skarbowych lub obligacji emitowanych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa oraz przychodów uzyskiwanych z tych aktywów finansowych, jak na przykład oprocentowania lokat na rachunku. Fundusz ten jest niejednolicie prezentowany w sprawozdaniach poszczególnych spółek. Przykładowo spółka PGE SA włącza wartość Funduszu Likwidacji Zakładu Górniczego w pozycję rezerw na przyszłe koszty związane z likwidacją zakładu górniczego. W opisie do tabeli zawierającej te rezerwy jest jednak wskazanie udziału tego funduszu w ogólnej kwocie tych rezerw. Podobne rozwiązania w tym zakresie zastosowała spółka TAURON SA. Ponadto spółka ta podała wartość rocznych odpisów na ten fundusz i szczegółowe informacje o wpływach i wydatkach w roku z rachunku tego funduszu. ENEA SA i PGE SA wskazują tylko wartość bilansową środków na rachunku bankowym tego funduszu. Należy wskazać, że spółka ENEA SA dodatkowo ujmuje wartość środków zgromadzonych w ramach Funduszu Likwidacji Kopalni w aktywach trwałych skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej.

¹⁴ Przedsiębiorca, który uzyskał koncesję na działalność wydobywczą tworzy fundusz likwidacji zakładu górniczego oraz gromadzi na nim środki pieniężne. W przypadku wydobywania kopalni ze złóż metodą: 1) robót podziemnych lub otworów wiertniczych – przeznaczają się na fundusz równowartość nie mniej niż 3% odpisów amortyzacyjnych od środków trwałych zakładu górniczego, ustalanych stosownie do przepisów o podatku dochodowym; 2) odkrywkową – przeznaczają się na fundusz równowartość nie mniej niż 10% należnej opłaty eksploatacyjnej w terminie miesiąca po zakończeniu roku obrotowego. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnictwo* (Dz.U. z 2019 r., poz. 868).

Trzy z analizowanych spółek tworzą rezerwy na przyszłe zobowiązania (koszty) związane z likwidacją zakładu górniczego. Z informacji zawartych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym spółki Energa SA wynika, że nie tworzy ona takiej rezerwy.

Zakres i miejsce ujawnień informacji o tych rezerwach jest bardzo zróżnicowany w sprawozdaniach poszczególnych spółek. Ze sprawozdania finansowego spółki Energa SA wynika, że nie tworzy ona tego typu rezerwy. Istnieje możliwość, że włączyła jej wartość w zakres rezerwy na rekultywację, co jednak nie zostało potwierdzone w opisie tej rezerwy. Podobne rozwiązanie stosuje ENEA SA, która rezerwę na likwidację zakładów górniczych ujmuje w wartościach rezerwy na koszty demontażu środków trwałych i rekultywacji terenu, a te z kolei wchodzi w zakres rezerwy na rekultywację. Podobne rozwiązanie w tym zakresie przyjęła również spółka TAURON SA. Ponadto spółki te szczegółowo wskazały na wartości początkowe rezerwy, jej wartość utworzoną w roku 2018 oraz wpływ zmian dyskonta na wysokość tych rezerw. ENEA SA wskazała również zmiany stanu rezerw na podatki odroczone z tytułu likwidacji zakładu górniczego ze wskazaniem salda początkowego i odpisów w koszty. W sprawozdaniu finansowym spółki TAURON SA wyodrębniono również poniesione w roku 2018 koszty likwidacji kopalń.

Informacje dotyczące pożyczek i dotacji uzyskanych z funduszy środowiskowych są kolejną grupą informacji środowiskowych przedstawianych w ujęciu wartościowym w rocznych, skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych badanych jednostek (por. tab. 6).

Tabela 6. Informacje finansowe o pożyczkach i dotacjach z funduszy środowiskowych zawarte w skonsolidowanych rocznych sprawozdaniach finansowych analizowanych spółek energetycznych (w tys. zł)

Nazwa pozycji sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Rozliczenia międzyokresowe przychodów – otrzymane dotacje z NFOŚ i GW i funduszy zagranicznych			275 000	311 285
– długoterminowe		12 000	258 000	
– krótkoterminowe			17 000	
Otrzymane pożyczki z funduszy środowiskowych w 2018				16 792
Umorzenie pożyczek z funduszy środowiskowych			126 000	37 464
Rezerwy z tytułu zwrotu dotacji na wkład własny projektu				58 493
Zobowiązania warunkowe z tytułu: – zabezpieczenia zwrotu dotacji z funduszy środowiskowych			756 000	

Jedyną spółką, która nie wykazała w swoim sprawozdaniu wartości dotacji z NFOŚiGW jest spółka ENEA SA. Pozostałe spółki korzystały z tych dotacji i wykazały ich kwoty w informacji dodatkowej. Spółka TAURON SA ponadto ujawniła wartość posiadanych pożyczek oraz kwoty ich umorzenia. Utworzyła ona również rezerwę na zobowiązania przyszłych zwrotów środków otrzymanych przez spółki Grupy z funduszy środowiskowych na wybrane inwestycje¹⁵. Na ten sam cel spółka PGE S.A. wykazała w informacji dodatkowej wartość zobowiązań warunkowych.

Ostatnie dwie grupy informacji przedstawione w tabeli 7 dotyczą energetyki odnawialnej i opłat na rzecz ochrony środowiska.

Tabela 7. Informacje finansowe o energetyce odnawialnej oraz z tytułu opłat na rzecz ochrony środowiska zawarte w skonsolidowanych rocznych sprawozdaniach finansowych analizowanych spółek energetycznych (w tys. zł)

Nazwa pozycji sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Informacje finansowe o energetyce odnawialnej				
Przychody ze sprzedaży energii odnawialnej			587 000	
Przyszłe zobowiązania inwestycyjne – energetyka odnawialna			177 000	
Informacje finansowe z tytułu opłat na rzecz ochrony środowiska				
Rozliczenia międzyokresowe kosztów – opłaty z tytułu ochrony środowiska				33 113

Informacje dotyczące energetyki odnawialnej odnośnie do przychodów ze sprzedaży tej energii i przyszłych zobowiązań z nią związanych przedstawiła tylko spółka PGE SA. Dane na temat opłat z tytułu ochrony środowiska, które stanowią rozliczane w czasie koszty wyodrębniono tylko w sprawozdaniu spółki TAURON SA. Obie te informacje każda ze spółek umieściła w informacji dodatkowej. Ponoszone przez pozostałe spółki koszty związane z ochroną środowiska nie są wyodrębnione w żadnej części skonsolidowanego sprawozdania finansowego spośród innych, ponoszonych przez nie kosztów działalności i ewentualnych przychodów z nimi związanych.

Podsumowując można stwierdzić, że we wszystkich analizowanych sprawozdaniach spółek większość informacji środowiskowych o charakterze wartościowym jest umieszczona w informacji dodatkowej, co przedstawiono w tabelach 1–7. Tylko niewielka ich część znajduje się bezpośrednio w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji majątkowej i skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych. Informacje te zostały porównane w tabeli 8.

¹⁵ Zwrot środków następuje w przypadku, jeżeli inwestycje, na które otrzymano dofinansowanie, nie przyniosą oczekiwanego efektu środowiskowego.

Tabela 8. Zestawienie informacji środowiskowych ujmowanych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej i skonsolidowanych rachunku przepływów pieniężnych

Pozycja sprawozdania	ENEA SA	ENERGA SA	PGE SA	TAURON SA
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej (dane wartościowe)				
Aktywa trwałe:				
Uprawnienia do emisji CO ₂ na własne potrzeby	-	-	+	-
Środki zgromadzone w ramach Funduszu Likwidacji Kopalń	+	-	-	-
Świadectwa energii i prawa do emisji CO ₂ do umorzenia	-	-	-	+
Aktywa obrotowe:				
Uprawnienia do emisji CO ₂ na własne potrzeby	-	-	+	-
Świadectwa energii i prawa do emisji CO ₂ do umorzenia	+	-	-	+
Zobowiązania długoterminowe:				
Rezerwy na koszty demontażu środków trwałych i rekultywację terenu oraz pozostałe rezerwy	-	-	-	+
Zobowiązania krótkoterminowe:				
Rezerwy na zobowiązania z tytułu świadectw pochodzenia energii i emisji gazów (CO ₂)	-	-	-	+
Skonsolidowane sprawozdanie z rachunku przepływów pieniężnych (dane wartościowe)				
Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej – zmiana stanu pozostałych aktywów niefinansowych, rozliczeń międzyokresowych i uprawnień do emisji CO ₂	+	-	+	-
Przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej – wypływy z tytułu gromadzenia środków pieniężnych na rachunku bankowym Funduszu Likwidacji Kopalń	+	-	-	-

Z zestawienia zawartego w tabeli 8 wynika, że istnieją rozbieżności między poszczególnymi spółkami w wyodrębnianiu informacji środowiskowych w ramach skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej oraz skonsolidowanego rachunku przepływów pieniężnych. Spółka Energa SA nie wydzieliła w tych częściach sprawozdania żadnych informacji środowiskowych. Spółki ENEA SA i TAURON SA z kolei zaprezentowały w ramach aktywów trwałych i obrotowych łączną wartość świadectw energii i praw do emisji CO₂ do umorzenia, natomiast spółka PGE SA tylko

prawa do emisji CO₂ na własne potrzeby. Najwięcej informacji ujawniała w sprawozdaniu z sytuacji finansowej spółka ENEA SA, gdyż obok powyższych praw ujętych w aktywach, wydzieliła również w pasywach w ramach zobowiązań długoterminowych rezerwy na koszty demontażu środków trwałych i rekultywację terenu, a w krótkoterminowych zobowiązaniach – rezerwy na zobowiązania z tytułu świadectw pochodzenia energii i emisji gazów. Należy podkreślić, że wszystkie te informacje w ujęciu wartościowym zostały powtórzone w informacji dodatkowej. Ponadto ENEA SA i PGE SA wyodrębniły w ramach rachunku przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej – zmiany stanu pozostałych aktywów niefinansowych, rozliczeń międzyokresowych i uprawnień do emisji CO₂, nie wskazując jednoznacznie wartości tych zmian wyłącznie dotyczących uprawnień do emisji CO₂. Wartość tej pozycji jest wskazana łącznie ze zmianami przepływów pieniężnych w zakresie pozostałych aktywów niefinansowych i rozliczeń międzyokresowych. Dodatkowo Spółka ENEA SA w pozycji przepływów pieniężnych z działalności inwestycyjnej pokazała wypływy z tytułu gromadzenia środków pieniężnych na rachunku bankowym Funduszu Likwidacji Kopalń.

Wnioski końcowe

Przeprowadzona analiza porównawcza zakresu i miejsca ujawnień informacji środowiskowych o charakterze wartościowym w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym giełdowych spółek branży energetycznych wykazała, że:

- ogólny zakres ujawnień tych informacji jest zbliżony, co jest w dużym stopniu podyktowane koniecznością przestrzegania przez te spółki odpowiednich zapisów MSSF i ich interpretacji, regulacji krajowych rachunkowości oraz międzynarodowych i polskich regulacji branżowych w tym zakresie;
- szczegółowe treści ujawnianych grup informacji środowiskowych są znacznie bardziej zróżnicowane, co może wynikać z wielkości i zakresu poszczególnych działalności prowadzonych przez te spółki oraz zasad, którymi te spółki się kierują przy opracowywaniu tych informacji; przy czym najmniej szczegółowo informacje środowiskowe ujawnia w swoim skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym spółka Energa SA, a najwięcej ENEA SA;
- większość tych informacji jest ujawniana w informacji dodatkowej, chociaż spółki ENEA SA, PGE SA oraz TAURON SA prezentują również wybrane informacje środowiskowe w wydzielonych pozycjach aktywów i pasywów skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej; informacje te dotyczą w szczególności wartości praw do emisji CO₂ oraz nabytych świadectw pochodzenia energii, a dodatkowo spółka ENEA SA wskazuje na kwoty tworzonych rezerw na likwidację kopalń i praw do emisji CO₂ w tej części skonsolidowanego sprawozdania finansowego; ponadto spółka ta oraz PGE SA ujawniają informacje o zmianach w środkach pieniężnych dotyczących praw do emisji gazów cieplarnianych w skonsolidowanym sprawozdaniu rachunku przepływów pieniężnych;

- bardzo zróżnicowane są miejsca i formy prezentacji (kwoty w tabelach, kwoty podane w tekście, kwoty na schematach) informacji środowiskowych w samej informacji dodatkowej; w pewnym zakresie w wyodrębnieniu przez odbiorcę tych informacji pomaga spis treści (jak przykładowo w sprawozdaniu ENEI SA czy PGE SA); w pozostałych spółkach są informacje te są wskazane częściowo w tym spisie lub w ogóle w nim nie ujęte.

Powyższe wnioski prowadzą do konkluzji, że użytkownicy sprawozdań finansowych są zmuszeni do wyszukiwania w treści sprawozdania informacji o majątku, rezerwach i zobowiązaniach oraz kosztach i przychodach związanych z oddziaływaniem tych podmiotów na środowisko naturalne oraz działaniach podejmowanych w związku z jego ochroną i restytucją. Ogranicza to porównywalność danych między spółkami, a także utrudnia ocenę wpływu oddziaływań środowiskowych tych spółek i działań proekologicznych na ich wyniki, płynność finansową oraz stan majątku i źródeł jego finansowania.

Podsumowując można stwierdzić, że w wyniku badania zakresu ujawnień i miejsca informacji środowiskowych w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych kluczowych polskich spółek sektora energetycznego uzyskano odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Na zakończenie należy podkreślić, że informacje środowiskowe – zawarte w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych analizowanych spółek – są uzupełniane w oddzielnych zintegrowanych raportach rocznych lub w sprawozdaniach z działalności o bardziej szczegółowe dane finansowe oraz informacje niefinansowe mające znaczący wpływ na obraz przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego. Przydatność i użyteczność tych informacji dla zainteresowanych stron oraz ich zakres i sposób tej prezentacji powinny być przedmiotem dalszych badań. Jednocześnie należy wskazać, że problematyka ujawniania i sposobu prezentacji informacji środowiskowych jest przedmiotem wielu różnorodnych księgowych i branżowych regulacji prawnych. Różnorodność ta wskazuje, że prowadzone od 1989 roku prace w zakresie opracowania ujednoczonego standardu rachunkowości środowiskowej nie przyniosły dotychczas zamierzonych efektów i powinny być kontynuowane.

Literatura

- Akdoğan H., Hiçyorulmaz E. (2015), *The Importance of the Sustainability of Environmental Accounting*, „Journal of Economic Development, Environment and People”, 4 (2), s. 3–10.
- Alazzani A., Wan Nordin Wan-Hussin. 2013. *Global Reporting Initiative's environmental reporting: A study of oil and gas companies*, „Ecological Indicators”, 32, s. 19–24.
- Balicka A. (2014), *Informacje środowiskowe w raportach rocznych przedsiębiorstw branży motoryzacyjnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, 827 (69), s. 134–145.
- Choi J., Il Park B. (2014). *Environmentally responsible management of MNE subsidiaries: stakeholder perspective*, „Multinational Business Review”, 22 (1), s. 59–77.

- Czaja S., Fiedor B., Jakubczyk Z. (1993), *Ekologiczne uwarunkowania wzrostu gospodarczego w ujęciu współczesnej teorii ekonomii*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisk, Białystok–Kraków.
- Dyduch J. (2017), *Zmiany poziomu ujawnień środowiskowych informacji finansowych w rocznych raportach wybranych spółek publicznych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 479, s. 34–43.
- Ebisch-Stenzel M. (2018), *Sprawozdanie z działalności jako narzędzie raportowania danych niefinansowych z zakresu CSR*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, nr 163, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 63–81.
- Fijałkowska J., Macuda M. (2019), *CSR Reporting Practices in Poland*, [w:] Długopolska-Miknowicz A., Przytuła S., Stehr C. (eds.), *Corporate Social Responsibility in Poland: Strategies, Opportunities and Challenges*, Springer, Cham, s. 195–212.
- Fisher A.C. (1982), *Resource and Environmental Economics*, Cambridge University Press, New York.
- IASB The Conceptual Framework for Financial Reporting. International Accounting Standards Board (2010).
- Janikowski R. (2004), *Zarządzanie antropopresją w kierunku zrównoważonego rozwoju społeczeństwa i gospodarki*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Kamieniecka M., Nóżka A. (2016), *Źródła i zakres raportów środowiskowych oraz ocena możliwości ich integracji ze sprawozdaniem finansowym*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 284, s. 53–65.
- Kiziukiewicz T., Majchrzak I. (2005), *Informacje o kosztach ochrony środowiska w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstw*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, 412, s. 103–116.
- Kryk B. (2017), *Informacje środowiskowe w sprawozdaniach z działalności*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 479, s. 108–117.
- Majchrzak I. (2011), *Problemy ochrony środowiska w krajowym sektorze energetycznym*, Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Wiedzą, seria: Studia i Materiały, nr 43, Bydgoszcz, s. 102–111.
- Poskrobko B. (1987), *Podstawy użytkowania i ochrony środowiska*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok.
- Pramanik A.K. (2008), *Corporate Environmental Reporting: an Emerging Issue In the corporate World*, „International Journal of Business and Management”, 3 (12), s. 146–154.
- Remlein M. (2015), *Doświadczenia polskich grup kapitałowych w zakresie zintegrowanej sprawozdawczości*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, 3 (1), s. 149–166.
- Szadziewska A. (2013), *Sprawozdawcze i zarządcze aspekty rachunkowości środowiskowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Wiśniewska J., Chojnacka E. (2016), *Weryfikacja danych pozafinansowych przedsiębiorstw odpowiedzialnych społecznie – wyniki badania ankietowego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 284, s. 97–107.
- Yergin D. (2012), *The Quest: Energy, Security, and the Remaking of the Modern World*, Penguin Press, New York.
- Załącznik do uchwały nr 8/2015 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 8 grudnia 2015.
- Załącznik do uchwały nr 7/07 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 26 czerwca 2007.

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze* (Dz.U. z 2019 r., poz. 868).
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. *Prawo energetyczne* (Dz.U. z 1997 r. Nr 54, poz. 348).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r. poz. 351 ze zm.).
- Ustawa z dnia 12 czerwca 2015 r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1223).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2014 roku (poz. 439) oraz 8 kwietnia 2014 roku (poz. 472) w sprawie przyjęcie ilości darmowych uprawnień do emisji CO₂ na lata 2015–2021.

Źródła internetowe

<https://www.bankier.pl/gielda/notowania/akcje/> (dostęp 19.02.2020).

KSR, <https://www.gov.pl/web/finanse/krajowe-standardy-rachunkowosci> (dostęp 1.09.2019).

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok 2018 Polskiej Grupy Energetycznej SA, <https://www.parkiet.com/assets/pdf/PA288038312.pdf> (dostęp 27.03.2020).

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok 2018 Grupy Energa SA, <https://ir.energa.pl/pr/426660/skonsolidowane-wyniki-finansowe-za-2018-rok> (dostęp 25.03.2020).

Skonsolidowany raport roczny za 2018 rok Grupy Kapitałowej ENEA SA, <https://ir.enea.pl/pr/427942/skonsolidowany-raport-roczny-rs-2018> (dostęp 23.03.2020).

Skonsolidowany raport roczny za 2018 rok Grupy Kapitałowej TAURON Polska Energia S.A., <https://www.tauron.pl/>2018.pdf> (dostęp 30.03.2020).

Stanowiska Komitetu KSR, <https://www.gov.pl/web/finanse/stanowiska-komitetu> (dostęp 1.09.2019).

